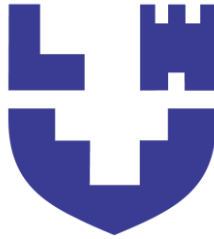

**Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет**

КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ ТА ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА

Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Облік і оподаткування»
галузі знань D Бізнес, адміністрування та право
спеціальності D1 Облік і оподаткування,
денної та заочної форм навчання

Луцьк 2025

УДК 316.77(07)
К 63

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ

Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання вченою радою факультету бізнесу та права ЛНТУ, протокол № 1 від 19 вересня 2025 року.

Голова вченої ради факультету бізнесу та права _____ Л.Л. Ковальська

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри обліку і аудиту ЛНТУ, протокол № 2 від 05 вересня 2025 року.

Завідувач кафедри обліку і аудиту _____ О.А. Нужна

Укладач: _____ О.А. Нужна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту ЛНТУ.

Рецензент: _____ Н.В. Тлущевич, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту ЛНТУ.

Відповідальний за випуск: _____ О.А. Нужна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту ЛНТУ.

Комунікативні процеси та професійна етика [Текст]: методичні вказівки для практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Облік і оподаткування» галузі знань D Бізнес, адміністрування та право спеціальності D1 Облік і оподаткування денної та заочної форм навчання / уклад. О.А. Нужна. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2025. 28 с.

Методичне видання складене відповідно до діючої програми курсу «Комунікативні процеси та професійна етика» з метою визначення завдань до практичних занять здобувачів освіти та надання методичної допомоги у процесі їх виконання. Наведено мету і завдання вивчення дисципліни, програму дисципліни, завдання для практичної роботи, перелік питань до екзамену, рекомендовану літературу.

© Нужна О.А., 2025

ЗМІСТ

Мета і завдання вивчення дисципліни	4
Програма дисципліни	5
Завдання для практичних занять	7
Перелік питань до екзамену	18
Література	20

МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни:

Формування комплексу знань і практичних навичок ділового спілкування, дотримання етичних принципів та норм майбутньої професії бухгалтера, аудитора, ревізора та податкового інспектора.

Завдання вивчення дисципліни:

Одержання систематичних теоретичних знань і практичних навичок спілкування, самопрезентації, формування іміджу, виступу в аудиторії, ведення дискусії, вибору ефективного стилю спілкування, протистояння маніпулюванню у комунікації, ділової комунікації; вивчення структури та змісту кодексу етики професійних бухгалтерів та податківців; набуття практичних навичок використання етичних норм.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Комунікативні процеси.

Тема 1. Процес спілкування та його складові

Сутність поняття спілкування. Форми, види і структура спілкування. Комунікативна сторона спілкування. Порушення, труднощі і бар'єри спілкування.

Тема 2. Вербальні засоби спілкування.

Загальна характеристика засобів спілкування. Мовна комунікація: структура і функції. Бар'єри у вербальній комунікації. Цілі та фактори ефективного слухання. Стилі слухання і зворотний зв'язок у міжособистісному спілкуванні.

Тема 3. Невербальні засоби спілкування.

Значення і функції невербальної комунікації. Засоби невербальної комунікації і проблема інтерпретації невербальної поведінки. Міміка і жести у невербальному спілкуванні. Просторово-часовий фактор спілкування. Візуальний контакт. Поза як джерело невербальної інформації у спілкуванні.

Тема 4. Спілкування як взаємодія.

Структура міжособистісної взаємодії. Характеристика інтраактивної сторони спілкування. Стилі спілкування.

Тема 5. Стратегії і тактики впливу і маніпулювання.

Основні стратегії впливу на людину. Засоби і механізми маніпулятивного впливу. Маніпуляції у спілкуванні. Розпізнання маніпуляції та захист від неї. Трансактний аналіз спілкування. Типи трансакцій. Основи асертивної поведінки.

Тема 6. Сприйняття і розуміння у спілкуванні.

Зміст та ефективність міжособистісного сприйняття. Типові схеми формування першого враження. Особливості сприйняття за постійного спілкування. Механізми сприйняття у спілкуванні. Самоподача у спілкуванні. Імідж.

Тема 7. Педагогічне спілкування. Взаємодія і сприйняття у педагогічному спілкуванні.

Специфіка педагогічного спілкування. Функції та структура педагогічного спілкування. Педагогічні функції мовлення і комунікативна

поведінка педагога. Міміка, пантоміміка, та інші засоби невербального спілкування педагога. Специфіка взаємодії у педагогічному процесі. Рольові позиції у педагогічному спілкуванні. Стиль відносин і характер педагогічного впливу у процесі навчання. Стилі педагогічного спілкування. Сприйняття у педагогічному спілкуванні. Імідж педагога.

Тема 8. Конфлікти у спілкуванні.

Поняття, сутність і типи конфліктів. Управління конфліктами. Стилі розв'язання конфліктів. Правила поведінки у конфліктній ситуації. Типи конфліктних особистостей. Етика спілкування і толерантність як принцип культури спілкування.

Змістовий модуль 2. Діловий етикет та професійна етика.

Тема 9. Культура спілкування. Мовний етикет.

Поняття про мовний етикет. Характеристика елементів мовного етикету. Дотримання норм мовного етикету – необхідна умова ділового спілкування. Особливості мовного етикету в різних народів.

Тема 10. Ділова міжособистісна комунікація.

Психологія ділового спілкування. Репрезентативні системи у діловій комунікації. Рольові та маніпулятивні класифікації. Культура спілкування керівника. Ділова міжособистісна комунікація в професійній діяльності бухгалтера.

Тема 11. Етика ділового спілкування.

Поняття про етику. Технологія і практика ділового спілкування. Філософські принципи прийняття етичних рішень. Діловий етикет. Національні особливості ділового етикету в різних країнах.

Тема 12. Професійна етика: виникнення та призначення в суспільстві.

Історія та умови виникнення професійної етики. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики. Особливості етики різних професій.

Тема 13. Регулювання професії бухгалтера та аудитора на сучасному етапі.

Професійні організації бухгалтерів в Україні та світі. Міжнародна федерація бухгалтерів. Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України (ФПБАУ). Аудиторська палата України (АПУ). Спілка аудиторів України (САУ). Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК

України. Палата аудиторів і бухгалтерів України (ПАБУ). Інститут сертифікованих професіоналів обліку й аудиту (ІСААР).

Тема 14. Етика професійного бухгалтера.

Етичний кодекс професійних бухгалтерів: суть і значення. Загальна характеристика основоположних принципів. Загрози дотримання професійної етики бухгалтерами. Застережні заходи щодо усунення або зменшення загроз до прийняттого рівня. Етичні конфлікти у застосуванні основоположних принципів та методи їх розв'язання. Професійна діяльність бухгалтера з точки зору дотримання філософських принципів прийняття етичних рішень.

Topic 14. Ethics of a professional accountant.

Code of ethics for professional accountants: essence and meaning. General characteristics of the fundamental principles. Threats to compliance with professional ethics by accountants. Precautions to eliminate or reduce threats to an acceptable level. Ethical conflicts in the application of fundamental principles and methods for their resolution. Professional activities of an accountant from the point of view of compliance with philosophical principles of ethical decision-making.

Тема 15. Етика працівника ДПСУ.

Поняття про державну службу. Принципи державної служби. Сутність та завдання етики працівників ДПС. Етичні вимоги суспільства до працівників ДПС. Правила етичної поведінки в органах ДПС. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника ДПС. Норми поведінки працівника ДПС. Протидія корупції в органах ДПС України.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Процес спілкування та його складові

1. Сутність поняття спілкування.
2. Форми, види і структура спілкування.
3. Комунікативна сторона спілкування.
4. Порушення, труднощі і бар'єри спілкування.

Мета: З'ясувати сутність поняття спілкування та надати характеристику його складовим.

Проблемні питання для обговорення

1. Роль і місце спілкування в діяльності фахівців різних професій.
2. Особистісні якості, які сприяють ефективному спілкуванню.
3. Комунікативні уміння, які необхідні сучасному керівнику.

Практичні завдання

1. Наведіть приклади комунікативних ситуацій, коли виникають різного виду бар'єри у спілкуванні, проведіть їх аналіз, виявіть причини виникнення бар'єрів у спілкуванні та запропонуйте можливі шляхи їх подолання.
2. Опишіть реалізацію різних функцій спілкування у конкретних комунікативних ситуаціях.
3. Розгляньте різні комунікативні ситуації і виділіть у них комунікативну, інтерактивну і перцептивну сторони спілкування.

Література: [7; 23].

Тема 2. Вербальні засоби спілкування

1. Загальна характеристика засобів спілкування.
2. Мовна комунікація: структура і функції.
3. Бар'єри у вербальній комунікації.
4. Цілі та фактори ефективного слухання.
5. Стилі слухання і зворотний зв'язок у міжособистісному спілкуванні.

Мета: Вивчити особливості вербальних засобів спілкування, причини виникнення бар'єрів у вербальному спілкуванні та способи їх уникнення.

Проблемні питання для обговорення

1. Доцільність рефлексивного і нерефлексивного слухання в діяльності фахівців різних професій.
2. Правила мовної комунікації, які забезпечують ефективність спільної діяльності.
3. Умови успішної мовної комунікації.

Практичні завдання

1. Опишіть на конкретних прикладах такі прийоми встановлення зворотного зв'язку, як розпитування, перефразування, відображення почуттів і резюмування.
2. Чи впливають особистісні характеристики і соціальний статус людини на те, якою вона є в «ролі слухача»? Обґрунтуйте свою думку і підтвердіть її конкретними прикладами.
3. Опишіть ситуації відповідності (та невідповідності) вербальних і невербальних засобів передачі інформації в процесі спілкування. Наведіть приклади.

Література: [7; 23].

Тема 3. Невербальні засоби спілкування

1. Значення і функції невербальної комунікації.
2. Засоби невербальної комунікації і проблема інтерпретації невербальної поведінки.
3. Міміка і жести у невербальному спілкуванні.
4. Просторово-часовий фактор спілкування.
5. Візуальний контакт.
6. Поза як джерело невербальної інформації у спілкуванні.

Мета: Вивчити особливості невербальних засобів спілкування та причини ускладнень в інтерпретації невербальної поведінки.

Проблемні питання для обговорення

1. Особливості вербаліки і невербаліки у спілкуванні керівника.
2. Контроль власної невербаліки – це просто чи складно?
3. Вплив різних факторів на невербальну поведінку людини.

Практичні завдання

1. Опишіть ситуації, коли різні невербальні засоби спілкування використовуються для передачі інформації про: а) стан тих, що спілкуються; б) ставлення партнерів по спілкуванню один до одного; в) бажання чи небажання партнера спілкуватись далі.
2. Чи впливають невербальні засоби спілкування на ефективність професійної діяльності? Обґрунтуйте свою думку і підтвердіть її конкретними прикладами.
3. Опишіть ситуації відповідності (та невідповідності) вербальних і невербальних засобів передачі інформації в процесі спілкування. Наведіть приклади.

Література: [7; 23].

Тема 4. Спілкування як взаємодія

1. Структура міжособистісної взаємодії.
2. Характеристика інтраактивної сторони спілкування.
3. Стили спілкування.

Мета: Розглянути процес спілкування з точки зору особистісної взаємодії.

Проблемні питання для обговорення

1. Важливість ритуалів у житті людини.
2. Чи впливають стилі спілкування на взаєморозуміння людей?
3. Світське і ділове спілкування: спільні і відмінні риси.

Практичні завдання

1. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади використання різних стилів спілкування. Обґрунтуйте доцільність використання саме цих стилів спілкування в даних ситуаціях.
2. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, коли через використання недоречного в даній ситуації стилю спілкування виникла проблема чи конфліктна ситуація.
3. Розгляньте переваги і недоліки кооперації і конкуренції як видів соціальної взаємодії? В яких випадках той чи інший вид дає кращий результат?

Література: [7; 23].

Тема 5. Стратегії і тактики впливу і маніпулювання

1. Основні стратегії впливу на людину.
2. Засоби і механізми маніпулятивного впливу.
3. Маніпуляції у спілкуванні.
4. Розпізнання маніпуляції та захист від неї.
5. Трансактний аналіз спілкування.
6. Типи трансакцій.
7. Основи асертивної поведінки.

Мета: Розглянути стратегії і тактики впливу та маніпулювання. З'ясувати сутність трансакції, розглянути типи трансакцій і основні положення трансактного аналізу спілкування.

Проблемні питання для обговорення

1. Чи може приховане управління мати шляхетні цілі? Наведіть приклади.
2. Чи завжди слід треба захищатись від маніпуляції? Обґрунтуйте свою думку.

3. Наскільки успішним та ефективним є спілкування людей для різних комбінацій станів «Его»? Які наслідки такого спілкування?

Практичні завдання

1. Розгляньте на конкретних прикладах поведінку актуалізатора і маніпулятора.
2. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади прояву різних систем маніпулятивної поведінки: активної, пасивної, змагальної.
3. Опишіть свою поведінку в різних станах «Его». Обґрунтуйте доцільність використання саме такого стану «Его» в конкретній ситуації.

Література: [7; 23].

Тема 6. Сприйняття і розуміння у спілкуванні

1. Зміст та ефективність міжособистісного сприйняття.
2. Типові схеми формування першого враження.
3. Особливості сприйняття за постійного спілкування.
4. Механізми сприйняття у спілкуванні.
5. Самоподача у спілкуванні.
6. Імідж.

Мета: Розглянути особливості сприйняття і розуміння у спілкуванні.

Проблемні питання для обговорення

1. Стереотип та його вплив на міжособистісне сприйняття.
2. Практична дія ефектів ореолу, послідовності, поблажливості при сприйнятті людьми один одного.
3. Яким чином осмислений зовнішній вигляд сигналізує про професійно-ціннісні властивості особистості і сприяє формуванню репутації людини?

Практичні завдання

1. Проаналізуйте імідж відомої людини (складові іміджу, процес формування іміджу, сприйняття цієї людини іншими людьми).
2. Змоделюйте свою самопрезентацію для таких ситуацій: вправа «знайомство» на тренінгу, знайомство із одногрупниками, виступ на студентській конференції. Які техніки самопрезентації ви використали?
3. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади помилок сприйняття у спілкуванні (самоподача переваги, привабливості, ставлення). Проаналізуйте їх, використовуючи теоретичні знання.

Література: [7; 23].

Тема 7. Педагогічне спілкування. Взаємодія і сприйняття у педагогічному спілкуванні

1. Специфіка педагогічного спілкування.
2. Функції та структура педагогічного спілкування.
3. Педагогічні функції мовлення і комунікативна поведінка педагога.
4. Міміка, пантоміміка, та інші засоби невербального спілкування педагога.
5. Специфіка взаємодії у педагогічному процесі.
6. Рольові позиції у педагогічному спілкуванні.
7. Стиль відносин і характер педагогічного впливу у процесі навчання.
8. Стили педагогічного спілкування.
9. Сприйняття у педагогічному спілкуванні.
10. Імідж педагога.

Мета: Розглянути педагогічне спілкування з точки зору його специфіки, функцій, структури. З'ясувати особливості стилів педагогічного спілкування і складові іміджу педагога.

Проблемні питання для обговорення

1. Психологічна дистанція між педагогом і учнями та її вплив на ставлення до викладача і засвоєння навчального матеріалу.
2. Реалізація комунікативної, інтерактивної і перцептивної сторони спілкування у педагогічному спілкуванні.
3. Проблема поєднання функціонально-рольового і особистісного орієнтованого спілкування у діяльності педагога.

Практичні завдання

1. Наведіть приклади виникнення бар'єрів взаєморозуміння у педагогічному спілкуванні та проаналізуйте їх.
2. Опишіть доцільність, а також переваги і недолік використання педагогом рольових позицій (станів «Его») в педагогічному спілкуванні.
3. Опишіть педагогічні ситуації, що ілюструють використання різних стилів педагогічного спілкування.

Література: [7; 23].

Тема 8. Конфлікти у спілкуванні

1. Поняття, сутність і типи конфліктів.
2. Управління конфліктами.
3. Стили розв'язання конфліктів.
4. Правила поведінки у конфліктній ситуації.
5. Типи конфліктних особистостей.

6. Етика спілкування і толерантність як принцип культури спілкування.

Мета: Розглянути поняття, сутність і типи конфліктів, методи управління конфліктами, особливості виникнення і розв'язання конфліктів у педагогічному спілкуванні.

Проблемні питання для обговорення

1. Зв'язок між рівнем успішності педагога і типом поведінки, яку він застосовує в конфліктній ситуації.
2. Які проблеми можуть перешкодити взаєморозумінню педагога і учнів та спричиняють зіткнення їх позицій?
3. Запропонуйте, як можна налагодити контакт з учнями у випадку, коли виникне конфліктна ситуація.

Практичні завдання

1. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють, як поводять себе у конфліктах люди з різними психотипами. Сформуйте власну стратегію поведінки у можливій взаємодії з ними в конфліктній ситуації.
2. Наведіть приклади внутріособистісних конфліктів з точки зору валентностей (вибір однієї з двох привабливих можливостей, вибір однієї з двох неприємних можливостей, об'єкт має водночас негативну і позитивну валентність)
3. З вашого досвіду, які причини виникнення конфліктів у навчанні зустрічаються найчастіше? На вашу думку, як можна запобігти виникненню таких конфліктів.

Література: [7; 8; 23].

Тема 9. Культура спілкування. Мовний етикет.

1. Поняття про мовний етикет.
2. Характеристика елементів мовного етикету.
3. Дотримання норм мовного етикету – необхідна умова ділового спілкування.
4. Особливості мовного етикету в різних народів.

Мета: З'ясувати сутність поняття мовного етикету і надати характеристику його елементів, розглянути норми мовного етикету.

Проблемні питання для обговорення

1. Майстерність робити компліменти так, щоб не образити людину.
2. Як виявити увагу до людини при прощанні.
3. Якими можуть бути причини недотримання мовного етикету в різних обставинах?

Практичні завдання

1. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють різні прояви елементів мовного етикету.
2. Вивчіть особливості мовного етикету в двох різних країнах – Сходу і Заході. Порівняйте отримані результати.
3. Критично проаналізуйте власний мовний етикет і виявіть ті його сторони, які варто в собі розвивати.

Література: [1; 7].

Тема 10. Ділова міжособистісна комунікація

1. Психологія ділового спілкування.
2. Репрезентативні системи у діловій комунікації.
3. Рольові та маніпулятивні класифікації.
4. Культура спілкування керівника.
5. Ділова міжособистісна комунікація в професійній діяльності бухгалтера.

Мета: Розглянути ділове спілкування з точки зору психології, з'ясувати необхідні елементи, які формують культуру спілкування керівника.

Проблемні питання для обговорення

1. Від чого залежить вибір стилю взаємодії партнерів у діловій комунікації? Підтвердіть прикладами.
2. Приєднання, закріплення і ведення як етапи ефективної комунікації.
3. Конгруентність як здатність до дефективного спілкування. Що, на вашу думку, означає бути конгруентним?

Практичні завдання

1. Наведіть приклади поведінки різних типів працівників (використовуючи різні класифікації) у діловій взаємодії і проаналізуйте їх.
2. Розробіть рекомендації стосовно поведінки керівника з підлеглими у різних комунікативних ситуаціях.
3. Опишіть ситуації, що ілюструють використання керівником різних стилів спілкування – функціонально-рольового, ділового і міжособистісного.
4. Обґрунтуйте найбільш важливі ділові характеристики фахівців з обліку і оподаткування, які забезпечують ефективну ділову комунікативну взаємодію.

Література: [1; 7; 19; 20; 22; 25].

Тема 11. Етика ділового спілкування.

1. Поняття про етику.
2. Технологія і практика ділового спілкування.
3. Філософські принципи прийняття етичних рішень.
4. Діловий етикет.
5. Національні особливості ділового етикету в різних країнах.

Мета: Розглянути поняття етики, вивчити філософські принципи прийняття етичних рішень, з'ясувати основи ділового етикету.

Проблемні питання для обговорення

1. Наскільки ефективним є використання таких філософських принципів прийняття етичних рішень як утилітаризм, дотримання прав людини та справедливість? Чи завжди вдається їх дотримуватись?
2. Взаємодія з іноземними партнерами – це завжди зіткнення різних національних культур. Як уникнути цього зіткнення?
3. Ділові переговори – важлива частина ділового спілкування. Як провести їх успішно?

Практичні завдання

1. Вивчіть особливості ділового етикету в двох різних країнах – Сходу і Заходу. Порівняйте отримані результати.
2. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють прояв такого філософського принципу, як утилітаризм, у прийнятті етичних рішень.
3. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють прояв такого філософського принципу, як принцип дотримання прав людини, у прийнятті етичних рішень.

Література: [1; 7; 15].

Тема 12. Професійна етика: виникнення і призначення в суспільстві.

1. Історія та умови виникнення професійної етики.
2. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками.
3. Класифікація професійної етики.
4. Особливості етики різних професій.

Мета: Розглянути історію виникнення та призначення професійної етики в суспільстві.

Проблемні питання для обговорення

1. Духовний і практичний аспекти у професійній сфері.

2. Чи можна вибрати таку професію, щоб бути вільним від етичних вимог?
3. Моральні «спокуси», моральні «доблесті» і «втрати» професії бухгалтера.

Практичні завдання

1. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють прояви етичної і неетичної поведінки вчителя.
2. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють прояви етичної і неетичної поведінки лікаря.
3. З власного досвіду (літератури, фільмів) наведіть приклади, які демонструють прояви етичної і неетичної поведінки бухгалтера.

Література: [2; 5; 7; 15].

Тема 13. Регулювання професії бухгалтера і аудитора на сучасному етапі.

1. Професійні організації бухгалтерів в Україні та світі.
2. Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ).
3. Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України (ФПБАУ).
4. Аудиторська палата України (АПУ)
5. Спілка аудиторів України (САУ).
6. Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України.
7. Палата аудиторів і бухгалтерів України (ПАБУ).
8. Інститут сертифікованих професіоналів обліку й аудиту (ІСААР).

Мета: З'ясувати основи діяльності і функції професійних організацій бухгалтерів і аудиторів.

Проблемні питання для обговорення

1. Членство в професійних організаціях для сучасного бухгалтера є необхідністю, чи можна без цього обійтись?
2. Як стати членом ФПБАУ?

Практичні завдання

1. Вивчити структуру управління МФБ. Дослідити в динаміці кількість організацій-членів з усього світу і партнерів.
2. На сайті АПУ ознайомитись із інформацією про щорічні з'їзди аудиторів, переглянути документи стосовно останнього такого з'їзду, зокрема звіт АПУ та інші. Зробити висновок про ефективність діяльності АПУ.
3. На офіційному сайті ФПБАУ вивчити інформацію: які є територіальні відділення і чи діють такі в нашій області, останні роз'яснення з питань застосування МСФЗ, новинки літератури.

Література: [2; 5; 7; 10; 29-30; 32-37].

Тема 14. Етика професійного бухгалтера.

1. Етичний кодекс професійних бухгалтерів: суть і значення.
2. Загальна характеристика основоположних принципів.
3. Загрози дотримання професійної етики бухгалтерами.
4. Застережні заходи щодо усунення або зменшення загроз до прийняттого рівня.
5. Етичні конфлікти у застосуванні основоположних принципів та методи їх розв'язання.
6. Професійна діяльність бухгалтера з точки зору дотримання філософських принципів прийняття етичних рішень.

Мета: Розглянути основоположні принципи, яких слід дотримуватись бухгалтерам в професійній діяльності.

Проблемні питання для обговорення

1. Довіра, професіоналізм, якість послуг і конфіденційність як основні потреби, необхідні для досягнення цілей професії бухгалтера.
2. Розв'язання етичних конфліктів у застосуванні основоположних принципів: з чого почати?
3. Етичні конфлікти у застосуванні основоположних принципів: де шукати поради?

Практичні завдання

1. Наведіть приклади обставин, що можуть створювати загрози власного інтересу для професійного бухгалтера-практика.
2. Наведіть приклади обставин, що можуть створювати загрози тиску для професійного бухгалтера в бізнесі.
3. Наведіть приклади застережних заходів щодо усунення або зменшення загроз для дотримання основоположних принципів для професійного бухгалтера-практика у робочому середовищі.

Література: [2; 4; 5; 6; 7; 17; 24].

Topic 14. Ethics of a professional accountant.

1. Code of ethics for professional accountants: essence and meaning.
2. General characteristics of the fundamental principles.
3. Threats to compliance with professional ethics by accountants.
4. Precautions to eliminate or reduce threats to an acceptable level.
5. Ethical conflicts in the application of fundamental principles and methods for their resolution.
6. Professional activities of an accountant from the point of view of compliance with philosophical principles of ethical decision-making.

Objective: To review the fundamental principles that accountants should adhere to in their professional activities.

Problematic issues for discussion

1. Trust, professionalism, quality of service and confidentiality as the basic needs necessary to achieve the goals of the accounting profession.
2. Resolving ethical conflicts in the application of fundamental principles: where to start/
3. Ethical conflicts in applying fundamental principles: where to look for advice?

Practical tasks

1. Give examples of circumstances that may create self-interest threats to a professional accountant in practice.
2. Give examples of circumstances that may create pressure threats for a professional accountant in business.
3. Provide examples of safeguards to eliminate or reduce threats to compliance with the fundamental principles for a professional accountant in practice in the work environment.

Literature: [2; 4; 5; 6; 7; 17; 24].

Тема 15. Етика працівника ДПСУ.

1. Поняття про державну службу. Принципи державної служби.
2. Сутність та завдання етики працівників ДПС.
3. Етичні вимоги суспільства до працівників ДПС.
4. Правила етичної поведінки в органах ДПС.
5. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника ДПС.
6. Норми поведінки працівника ДПС.
7. Протидія корупції в органах ДПС України.

Мета: З'ясувати сутність та завдання етики працівників ДПСУ, а також їх права та обов'язки.

Проблемні питання для обговорення

1. Принципи діяльності державної служби в Україні: наскільки просто їх дотримуватись?
2. Обов'язки працівника ДПС.
3. Складові іміджу працівника ДПС.

Практичні завдання

1. Змодельуйте ситуацію, коли вам стала відома інформація про можливі факти вчинення працівниками органів державної податкової служби корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень,

інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», і ви хочете повідомити про це. Які ваші дії? Куди слід звернутись?

2. Працівник ДПСУ займається підприємницькою діяльністю – веде фермерське господарство, керівником якого є його дружина. Чи порушуються принципи професійної етики працівників ДПС? Якщо так, то які?
3. Під час планової перевірки на ТзОВ «Метод» виникли розбіжності з питань правильності нарахування та сплати податків. Інспектор підрахував усі санкції, передбачені законодавством (недоїмка, пеня, штраф), що склали значну суму. Керівник ТзОВ «Метод» запропонував інспектору встановити винагороду, виходячи із суми, яка не буде сплачена до бюджету завдяки дозволу інспектора на виправлення помилок. Чи може інспектор погодитись на такі умови? Обґрунтуйте.

Література: [2; 3; 5; 7; 9; 11; 12; 30].

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Сутність поняття спілкування.
2. Форми, види і структура спілкування.
3. Комунікативна сторона спілкування.
4. Порушення, труднощі і бар'єри спілкування.
5. Загальна характеристика засобів спілкування.
6. Мовна комунікація: структура і функції.
7. Бар'єри у вербальній комунікації.
8. Цілі та фактори ефективного слухання.
9. Стили слухання і зворотний зв'язок у міжособистісному спілкуванні.
10. Значення і функції невербальної комунікації.
11. Засоби невербальної комунікації та проблема інтерпретації невербальних поведінок.
12. Міміка і жести у невербальному спілкуванні.
13. Просторово-часовий фактор спілкування.
14. Візуальний контакт.
15. Поза як джерело невербальної інформації у спілкуванні.
16. Структура міжособистісної взаємодії.
17. Характеристика інтраактивної сторони спілкування.
18. Стили спілкування.
19. Основні стратегії впливу на людину.
20. Засоби і механізми маніпулятивного впливу.
21. Маніпуляції у спілкуванні.
22. Розпізнання маніпуляції та захист від неї.
23. Трансактний аналіз спілкування.
24. Типи трансакцій.
25. Основи асертивної поведінки.
26. Зміст та ефективність міжособистісного сприйняття.
27. Типові схеми формування першого враження.
28. Особливості сприйняття за постійного спілкування.
29. Механізми сприйняття у спілкуванні.
30. Самоподача у спілкуванні.
31. Імідж.
32. Специфіка педагогічного спілкування.
33. Функції та структура педагогічного спілкування.
34. Педагогічні функції мовлення і комунікативна поведінка педагога.
35. Міміка, пантоміміка, та інші засоби невербального спілкування педагога.
36. Специфіка взаємодії у педагогічному процесі.
37. Рольові позиції у педагогічному спілкуванні.
38. Стиль відносин і характер педагогічного впливу у процесі навчання.

39. Стили педагогічного спілкування.
40. Сприйняття у педагогічному спілкуванні.
41. Імідж педагога.
42. Поняття, сутність і типи конфліктів.
43. Управління конфліктами.
44. Типи конфліктних особистостей.
45. Конфлікти у навчанні.
46. Типи поведінки педагога у конфліктній ситуації.
47. Етика спілкування і толерантність як принцип культури педагогічного спілкування.
48. Поняття про мовний етикет.
49. Характеристика елементів мовного етикету.
50. Дотримання норм мовного етикету – необхідна умова ділового спілкування.
51. Психологія ділового спілкування.
52. Репрезентативні системи у діловій комунікації.
53. Рольові та маніпулятивні класифікації.
54. Культура спілкування керівника.
55. Ділова міжособистісна комунікація в професійній діяльності бухгалтера.
56. Поняття про етику.
57. Технологія і практика ділового спілкування.
58. Філософські принципи прийняття етичних рішень.
59. Діловий етикет.
60. Історія та умови виникнення професійної етики.
61. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками.
62. Класифікація професійної етики.
63. Особливості етики різних професій.
64. Професійні організації бухгалтерів в Україні та світі.
65. Міжнародна федерація бухгалтерів.
66. Етичний кодекс професійних бухгалтерів: суть і значення.
67. Загальна характеристика основоположних принципів.
68. Загрози дотримання професійної етики бухгалтерами.
69. Застережні заходи щодо усунення або зменшення загроз до прийняттого рівня.
70. Етичні конфлікти у застосуванні основоположних принципів та методи їх розв'язання.
71. Професійна діяльність бухгалтера з точки зору дотримання філософських принципів прийняття етичних рішень.
72. Поняття про державну службу.
73. Принципи державної служби.

74. Етичні вимоги суспільства до працівників ДПС.
75. Правила етичної поведінки в органах ДПС.
76. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника ДПС.
77. Протидія корупції в органах ДПС України.

ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Воронкова В.Г. Етика ділового спілкування: підруч. К. Магнолія, 2020. 312 с.
2. Голов С.Ф., Голубка Я.В., Костюченко В.М., Кузіна Р.В., Чижевська Л.В. Професійна етика бухгалтера: підруч. Житомир: ПП Рута 2022. 260 с. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8043/%d0%95%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20%d0%b1%d1%83%d1%85%d0%b3%d0%b0%d0%bb%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
3. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затв. Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016р. №158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>.
4. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.09.2011р. №1217. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11#n13>.
5. Кулинич М., Скорук О. Професійна етика бухгалтера, аудитора та податківця: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 113 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20684/3/PEBAP_konspekt.pdf.
6. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності) видання 2021 року. URL: https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2024-06/2021%20IESBA%20NB_Ukrainian_Secure.pdf.
7. Нужна О.А. Комунікативні процеси та професійна етика: електр. навч. посіб., 2021. Довідка № 21-15. Протокол засідання навчально-методичної ради ЛНТУ № 1 від 21 вересня 2021 р. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%9D%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B0%201/index.html.
8. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навч. посіб. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31879>.
9. Правила етичної поведінки в органах Державної податкової служби, затв. Наказом ДПС України від 02.09.2019р. №52. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/73616.html>.
10. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017р. №2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>.
11. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. №889-VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

12. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014р. №1700-VII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

Допоміжна

13. Бондаренко Н.М., Крижановська О.А. Професійні цінності та етика як фактор підвищення довіри до професії бухгалтера. *Облік і фінанси*. 2020. №4(90). С. 10-16. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Oif_apk_2020_4_4.pdf.

14. Бурденко І.М., Майборода А.В. Професійна етика бухгалтера: управлінський підхід. *Бізнес-навігатор*. 2020. №5(61). С. 194-199. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82395/1/Burdenko_ethics_paper.pdf.

15. Добročесність та етика: навч. посіб. Відень, 2021. 72 с. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Teaching_Guide_final_UKR.pdf.

16. Метелиця В.М. Міжнародні тенденції розвитку регулювання професійної діяльності бухгалтерів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2021. Вип. 37. С. 60-65. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/37_2021ua/11.pdf.

17. Нужна О.А. Основоположні принципи етики професійних бухгалтерів: зміст і фінансові наслідки їх недотримання. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 93. № 2. С. 18-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1418>.

18. Нужна О.А. Професійна етика та її місце у підготовці фахівців з обліку і оподаткування. *Економічний форум*. 2021. №2. С. 142-146. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/215/202.

19. Нужна О.А. Стиль керівництва та його вплив на реалізацію функцій спілкування у діловій комунікації. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. №4. С. 81-87. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/719>.

20. Нужна О.А. Soft skills та етичні аспекти ділової комунікації у професійній діяльності бухгалтера. *Галицький економічний вісник*. 2021. №6(73). С. 25-32. <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/73/1026.pdf>.

21. Орехова А.І. Проблемні аспекти дотримання етичних норм професійними бухгалтерами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №23. С. 5-9. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.5. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7227&i=0>.

22. Писаренко Т.М., Нужна О.А., Глукевич Н.В. Організація роботи

управлінського облікового персоналу в бюджетних установах: теоретичні, методичні та комунікативні аспекти. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 4(77). С. 64-69. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/77/1091.pdf>.

23. Роудс М. Як розмовляти з ким завгодно. Впевнене спілкування в будь-якій ситуації. К.: ВД «Сварог», 2021. 160 с.

24. Садовська І.Б., Нужна О.А., Нагірська К.Є. Управлінська звітність в системі економічної безпеки підприємств аграрного сектору. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія.: Економічні науки*. 2024. Вип. 78. 122 с. С. 87-95. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1627>.

25. Тлущкевич Н.В., Садовська І.Б., Нужна О.А. Організаційні та комунікативні аспекти обліку за центрами відповідальності. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 42-48. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/94/1442.pdf>.

26. Khoroshylova I, Nuzhna O, Sushko D, Skyba H. Moral Principles in Finance: Challenges and Risks in the Context of Contemporary Commerce. Management (Montevideo) [Internet]. 2025 Aug. 10 [cited 2025 Aug. 19]; 3:268. Available from: <https://managment.ageditor.uy/index.php/managment/article/view/268> (*Scopus*).

27. Kulynych M., Skoruk O., Safarova A. Professional ethics of accountant, auditor and taxpayer as a factor of forming public opinion. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. Том 1. №29. С. 25-33. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-01-25-33>.

28. Weiss W. Joseph. Business Ethics, Seventh Edition: A Stakeholder and Issues Management Approach. Berrett-Koehler Publishers, 2021. 23 November. 648 p. URL: https://books-google-com-ua.translate.goog/books?id=7U0IEAAAQBAJ&pg=PT397&dq=Economic+analysis+of+enterprise+activity+2020+year&x_tr_sl=en&x_tr_tl=uk&x_tr_hl=uk&x_tr_pto=sc.

Інформаційні ресурси

29. Аудиторська палата України. URL: <https://www.apu.com.ua>.

30. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua>.

31. Етика професійного бухгалтера: курс на платформі Prometheus. URL: <https://courses.prometheus.org.ua>.

32. Інститут сертифікованих професіоналів обліку й аудиту. URL: <http://icaap.org.ua/>.

33. Міжнародна федерація бухгалтерів. URL: <https://www.ifac.org/>.

34. Палата аудиторів і бухгалтерів України. URL: <https://www.pabu.com.ua/ua/>.

35. Спілка аудиторів України. URL: <http://spilka-audit.org.ua>.

36. Федерация аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України. URL: <http://federation.faaf.org.ua>.

37. Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України. URL: <https://www.ufpaa.org>.

Комунікативні процеси та професійна етика [Текст]: методичні вказівки для практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Облік і оподаткування» галузі знань D Бізнес, адміністрування та право спеціальності D1 Облік і оподаткування денної та заочної форм навчання / уклад. О.А. Нужна. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2025. 28 с.

Методичне видання складене відповідно до діючої програми курсу «Комунікативні процеси та професійна етика» з метою визначення завдань до практичних занять здобувачів освіти та надання методичної допомоги у процесі їх виконання. Наведено мету і завдання вивчення дисципліни, програму дисципліни, завдання для практичної роботи, перелік питань до екзамену, рекомендовану літературу.

Комп'ютерний набір та верстка: О.Нужна
Редактор: О. Нужна

Підп. до друку __. __. 2025. Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 1,75.
Тираж 50 прим.

Відділ іміджу та промоції ЛНТУ
43018 м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ВІП ЛНТУ

